

Om virtuella förhandling i skiljeförfarande och rätten till muntlig förhandling

Pandemin och teknikutvecklingen har i många skiljeförfaranden fört med sig att parterna enas om att genomföra slutförhandlingen virtuellt. En omdebatterad fråga är i sammanhanget huruvida rätten till ”muntlig förhandling” är uppfylld. Enligt 24 § lag (1999:116) om skiljeförfarande har en part rätt, om inget annat avtalats, till muntlig slutförhandling och fråga är följaktligen om en virtuell slutförhandling uppfyller denna rättighet.

Enligt vår uppfattning ska en virtuell förhandling jämföras med en muntlig förhandling trots att fysisk närvaro inte uppfylls. I och för sig har en part en rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6 EKMR och 2 kap. 11 § 2 st regeringsformen (1974:152) och rätten till muntlig förhandling är en förlängning av dessa grundläggande bestämmelser. Det har gjorts gällande – inte minst i pågående skiljeförfaranden – att en parts rätt till muntlig förhandling blivit kränkt vid virtuell slutförhandling och att parten således inte fått en rättvis rättegång. Detta har öppnat upp för klander av skiljedomar och har aktualiserat prövning av frågan i Svea hovrätt.

I sammanhanget måste det också tas hänsyn till att tekniken vid tiden för skiljeförfarandelagens tillkomst inte alls var lika utvecklad som den är idag. Till följd av den utveckling vi ser idag där pandemin påskyndat den virtuella utvecklingen i allra högsta grad bör lagen om skiljeförfarande på nytt ses över och vi är övertygade om att det framledes kommer utbildas ny praxis på området.

Det kan konstateras att det även finns flertalet fördelar med att genomföra skiljeförfaranden virtuellt. Ett framträdande exempel är kostnadsaspekten där ett virtuellt förfarande innebär stora kostnadsbesparingar eftersom varken parter, ombud eller vittnen behöver resa till sätet för skiljeförfarandet. Samtliga parter kan själva bestämma var de ska befinna sig under förfarandet, vilket också leder oss in på nästa fördel – nämligen effektiviteten. Det är enklare att planera förhandlingen effektivt med hänsyn till pauser och liknande eftersom det enda som krävs är att varje part, ombud eller vittne är tillgänglig och uppkopplad under de angivna tiderna för förhandlingen. Den skriftliga bevisningen underlättas också genom ett virtuellt skiljeförfarande genom att den part, vittne eller sakkunnig som föredrar bevisningen eller annan dokumentation delar sin skärm med de övriga närvarande vilket innebär att samtliga har samma dokument tillgängligt på ett lättillgängligt sätt. Det är vår erfarenhet att detta underlättar förhandlingen betydligt och leder till en mer effektiv förhandling. Sedan ska det tilläggas att det ställer nya krav på skiljenämnden och det kan behövas teknisk kunskap i början av förfarandet för att undvika tekniska missöden.

Något som också måste poängteras är det faktum att ett virtuellt förfarande faktiskt sker i realtid, precis på samma sätt som en fysisk muntlig förhandling, med enda skillnaden att samtliga parter inte befinner sig i samma rum. Att använda rätten till fysisk förhandling som skäl att förhålla ett skiljeförfarande kan således under inga omständigheter anses försvarbart. Det finns ingen proportionalitet i ett sådant resonemang mot bakgrund av fördelarna av ett virtuellt förfarande och på grund av att ett virtuellt förfarande är jämförbarhet med muntlig förhandling. Sedan kan det visserligen finnas omständigheter som föranleder att virtuella förhandlingar inte fungerar eller är lämpliga. Det går exempelvis inte att komma ifrån att trovärdighetsvittnen inte bör höras digitalt. Det är dock väldigt sällan sådana vittnen förekommer i skiljeförfaranden, men det finns dock sådana fall. Som ovan nämnts är vi dock av uppfattningen att virtuella slutförhandlingar i skiljeförfaranden i allra högsta grad är att jämställa med muntlig förhandling samt att rätten till rättvis rättegång inte kan anses vara kränkt genom ett virtuellt förfarande. Anledningen är inte minst den tekniska utveckling som skett samt de fördelar med att faktiskt hålla slutförhandlingarna virtuellt.

För närvarande prövas ett antal klandrade skiljedomar vid Svea hovrätt där just denna fråga om en parts rätt till muntlig förhandling är tillgodosedd genom virtuellt förfarande ska prövas. Vad utfallet blir och hur domstolen resonerar återstår att se – går den på vår linje eller går den i motsatt riktning?